

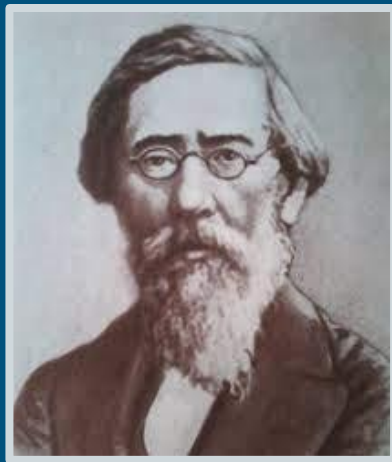
Національний колорит,
зображення життя всіх верств
суспільства, алюзії на українську
історію в "Енеїді". Бурлескний
гумор, народна українська мова.
Ствердження народної моралі
(картини пекла)

9 клас
Стрембицька Л.А.

Котляревський сміявся “точнісінько так, як і в нашій народній поезії, яка потішалася однаково над простолюдином і над панством, над усім, що потрапляло їй під веселий час піснетворчості” (М. Максимович).

Пригадаймо!

Бурлеск (з італ. *burlesca, burla* - жарт) - жанр гумористичної поезії, комічний ефект у якій досягається тим, що героїчний зміст викладається навмисне вульгарно, грубо, знижено або ж, навпаки, про “низьке” говориться піднесено, урочисто.

Травестія (з італ. *travestire* - переодягати) - різновид жартівливої бурлескної поезії, коли твір із серйозним чи героїчним змістом та відповідною формою переробляється на твір комічного характеру.

“Енеїда”. Історія появи

У 1798 році побачило світ перше видання поеми “Енеїда” Івана Котляревського. З висоти нашого часу подія сприймається як свідчення початку нової доби: зародження нової української літератури і українського національного відродження. (1842 року вийшло повне посмертне видання, яке підготував особисто Іван Котляревський).

Іван Котляревський був зовсім не першим автором, який взяв за основу героїчну поему Публія Вергілія Марона. Наприклад, 1791 року з’явилася “Вергилиева Энеида, вывоченная наизнанку” за авторством Миколи Осипова, пізніше продовжена Олександром Котельницьким. Через три роки – твір вихованця Києво-Могилянської академії Опанаса Лобисевича “Вергилиевы пастухи, в малороссийский кобеняк переодетые”. На жаль, ця поема не збереглася. Проте літературознавці вважають Опанаса Лобисевича прямим попередником Івана Котляревського.

Перше видання “Енеїди” Котляревського (три частини), 1798 рік. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Проблемне питання

“Перелицьовуючи” Вергілієву “Енеїду” Котляревський спирався на досягнення, здобуті в цьому напрямі європейською й вітчизняною літературою. Та було б неправильно ігнорувати високу оригінальність поеми українського письменника й ставити його твір у цілковиту залежність від попередніх травестій.

Що вказує на свідоме стиліове переформатування поеми?

Свідомо заміна високого стилю на низький заявила про:

- *оригінальність твору, а не просту переробку*
- *самобутність української мови*
- *самодостатність українського народу*
- *“український світ” (Еней - козак, тому змінюється час і простір дії)*

Порівняймо

“Енеїда” Вергілія

Героїчна поема, написана в стилі класицизму.

Заснування Риму - воля богів, покровителів.

Еней - герой, син богині, будівник нової держави.

Боги - величні, безмежно сильні, впливають на долю Енея.

Мова урочиста, шаноблива, піднесена.

“Енеїда” Котляревського

Бурлескно-травестійна поема, у якій в образах умовних богів і земних героїв показане життя українського суспільства кінця XVIII - початку XIX століття.

Еней - козак, навколо - “український світ”.

Боги - грішне, пихате панство, що зневажає народ.

Мова - проста, народна, пройнята іронією й гумором

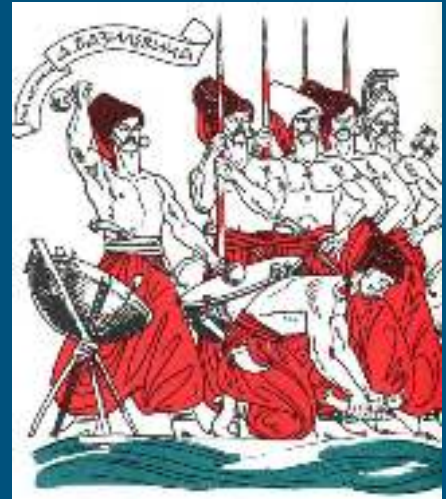
Обидві поеми пройняті ідеєю

Особливості жанру “Енеїди”

За жанром “Енеїда”

Котляревського ліро-епічна героїчно-комічна бурлескно-травестійна поема:

- великий обсяг
- наявність сюжету
- віршована форма
- героїчні пригоди
- гумористично-іронічна подача
- про велике в низькому тоні
- переробка (“перевдягання”) відомого твору

Функції сміху в “Енеїді”:

- націєоборонна в умовах відсутності української державності й знищення козацтва як історичного явища
- втілення оптимізму життєвого й історичного
- прикриття ідеї незалежності й самоствердження української нації

Зміст поеми «Енеїда»

Частини	Короткий зміст
I	Початок подорожі Енея після зруйнування Трої. Утрючання бога вітрів Еола та бога моря Нептуна в мандрівку троянців. Знайомство з Дідоною. Кохання й розлука. Самогубство жінки
II	Гостювання на Сицилії в Ацеста. Життя небожителів на Олімпі. Поєдинок сицилійця Дареса та троянця Енея. Жінки вчинили пожежу на троянському флоті. Поминки по батькові Енея Анхізу. Сон Енея: батько просить навідати його в пеклі
III	На землі Кумській. Подорож Енея із Сивіллою на той світ. Пекло. Зустріч із батьком Анхізом
IV	На острові злої цариці Цирцеї. На землі царя Латина. Обмін подарунками Енея з царем Латиним. Планування одруження Енея з Лавінією, донькою Амати й Латина, зарученою з рутульським царем Турном, — причина початку війни
V	Війна між троянцями й рутульцями. Героїчний подвиг Низа й Евріала
VI	Продовження воєнних дій. Зевс забороняє богам втручатися в земні справи. Поєдинок Енея з Турном. Перемога Енея

Ілюстрація Олесі Калинич

Обговорюємо зміст

- Назвіть “земних” героїв поеми та небожителів. Який герой об’єднує ці два світи?
- Якими рисами наділений Еней?
- Які типові риси запорожців втілені в образах троянців? Які їхні риси характеру викликають захоплення, а які осуд?
- Хто такі Низ і Евріал? Яка їхня роль у творі?
- У поемі багато згадок про козацьку старовину. Підтвердіть прикладами з тексту.
- Наведіть приклади образів з фольклору, зокрема казок.
- Доведіть, що “Енеїда” - енциклопедія української старожитності.
- Які побутові теми висвітлені у творі?
- Які національні риси характеру українців розкрито в побутових

Ствердження народної моралі (картини пекла)

- неподільність образів життя і смерті, посеїбччя і потойбіччя
- гріх, його спокутування
- пекло - для панів, здирників, чиновників, нечесних суддів і служителів церкви
- рай - для пригноблених трудівників
- правда про нелюдську сутність кріпацтва
- надія на вищу справедливість
- мрія про суспільне рівноправ'я й панування законів християнської моралі.

Тема та ідея поеми

Темою поеми є зображення життя різних прошарків українського суспільства кінця XVIII - початку XIX століття крізь призму мандрів Енея.

За описами українських страв, одягу, міфологічними уявленнями про смерть, потойбічне життя, за всіма пригодами Енея й троянців схована мрія про відновлення й збереження української самобутності.

Наскрізна ідея твору - мрія відродити зруйновану Трою, Козацьку державу українців. Митарства троянців по світу тоді, коли було зруйновано Трою (Запорозьку Січ) - не лише фізичні поневіряння; це митарства духовні - шукання себе серед інших багатьох сусідніх народів.

Алюзії в поемі

Алюзія - художньо-стилістичний прийом - натяк на загальновідомий історичний, літературний чи побутовий факт у розрахунку на обізнаність і кмітливість читача, який має витлумачити цей натяк.

1. Картини пекла - авторська алюзія на занепад моральності серед усіх верств несправедливого суспільства.
2. Алюзії на відновлення в Україні гетьманського самоврядування й регулярного (козацького) війська.
3. Образ матері богів Цирцеї, яка живе на острові, "люта чарівниця... дуже злая до людей" - натяк на царювання Катерини II.
4. Алюзія на запровадження кріпацтва: "Пропали всі ми з головами... Пропали! Як сірко в базарі, готовте шиї до ярма".

Національний колорит

1. Дух козацької вольниці (Січ, зброя, козацькі пісні, козацькі полки).
2. Національне вбрання українців (шнурівка, спідниця, очіпок, корсет, кожух, свитка, сорочки, каптани).
3. Українські страви (названо понад сто страв і напоїв: куліш, каша, лемішка, путря, мед, пиво, брага, сивуха.
4. Звичаї та обряди (хліб і сіль гостям, рушники, сватання, поминки, чаклування, ворожіння, вечорниці).
5. Свята та розваги (танці, пісні, музичні інструменти, народні ігри).
6. Українське житло (світлиця, сіни, двір, піч).
7. Імена героїв та географічні назви (Хома, Ярема, Охрім, Панько, Лубни, Галич, Полтава).

Рефлексія

Сьогодні на уроці я зрозумів/зрозуміла, що ...

Поема “Енеїда” - це ...

Мені сподобалося ...

Я пишаюся тим, що ...

Домашнє завдання: дібрати цитати для характеристики основних образів поеми.

Домашнє завдання:

Написати характеристику Енея